

1531-во заседание, 10-12 юни 2025 г. (формат „Права на човека“)**H46-11 Коилова и Бабулкова срещу България (жалба № 40209/20)**

Наблюдение върху изпълнението на решенията на Европейския съд

Относим документ
DH-DD(2024)950

Жалба	Дело	Решение от	Окончателно на	Индикатор за класификация
40209/20	КОИЛОВА И БАБУЛКОВА	05/09/2023	05/12/2023	Комплексен проблем

Описание на делото

Делото се отнася до отказа на българските власти, постановен с окончателно решение на Върховния административен съд от 12 декември 2019 г., да включат в регистрите за гражданско състояние, по отношение на семейното положение на първата жалбоподателка, нейния статут на лице, сключило брак, след като жалбоподателките са сключили брак в чужбина, което е довело до непризнаване и правна защита на техния съюз като лица от един и същи пол (нарушение на член 8). Съдът отбелязва, че макар държавата да се ползва от по-широка свобода на преценка при вземането на решение относно точния характер на правния режим, който трябва да бъде предоставен на двойките от един и същи пол, който не е задължително да бъде под формата на брак, българските власти не са предприели никакви стъпки, насочени към приемането на адекватни правни разпоредби относно признаването на съюз между лица от един и същи пол.

Състояние на изпълнението

На 22 август 2024 г. властите представиха план за действие (DH-DD(2024)950).

Индивидуални мерки

Присъдената сума за разноски е изплатена на жалбоподателките. Властите заявяват, че не са необходими допълнителни индивидуални мерки.

Общи мерки**1) Законодателна и конституционна рамка**

Съгласно чл. 46 от българската Конституция бракът е доброволен съюз между мъж и жена. Законен е само гражданският брак. Това е отразено и в чл. 5 от Семейния кодекс от 2009 г. Кодексът на международното частно право от 2005 г. предвижда, че решенията и актовете на съдилищата и другите органи на чужда държава се признават и се допуска изпълнението им, когато признаването или допускането на изпълнението не противоречи на българския обществен ред (чл. 117, ал. 5).

2) Национална съдебна практика

В решение от 27 юли 2018 г. Конституционният съд отбелязва, че бракът представлява „доброволен съюз между мъж и жена“, като пояснява, че конституционната рамка на брака се основава на съществуването на два биологично определени пола - мъжки и женски - и че Конституцията допуска брак само между лица с различен биологичен пол. Това решение е постановено след искане за проверка на съответствието на ратификацията на Конвенцията за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие („Истанбулската конвенция“) с Конституцията.

В решение от 26 октомври 2021 г. Конституционният съд отново тълкува понятието „пол“, използвано в Конституцията, като му придава значение „единствено в неговия биологичен смисъл“. Той се позовава на привързаността на българския народ към традиционните семейни ценности, т.е. към общество, основано на идеята, че само съюзът между мъж и жена може да състави семейна единица, в която всяко лице изпълнява специфичната роля, ясно определена за него от биологични и социални фактори.

3) Мерки, предвидени от властите

Властите заявяват, че изпълнението на решението изисква най-вече законодателни мерки, които да осигурят признаването и защитата на еднополовите връзки. Те обясняват, че работата по законодателните реформи вероятно ще се забави поради политическата нестабилност и предсрочните избори през октомври 2024 г. и че тези реформи изискват широк дебат сред правните експерти, практикуващите юристи и обществото.

4) Становище по правило 9

В становище по правило 9 от 18 февруари 2025 г. (DH-DD(2025)298) неправителствените организации Сдружение „ЛГБТИ Действие“ и ILGA-Europe настояват, че дори в ситуация на политическа криза Министерството на правосъдието разполага с всички правомощия да постигне напредък в подготовката на законодателни мерки, като свика работна група за изготвяне на законодателни изменения. Позицията се на национални съдебни решения от 2023 г. и 2024 г., те отбелязват, че българските съдилища продължават да не признават еднополовите съюзи, считайки, че бракът се определя като съюз между мъж и жена и че еднополовият съюз не отговаря на изискванията на българското законодателство, като поставят акцент върху обществен ред в България. [Според тях] [с]ледователно е ясно, че решенията на националните съдилища не могат да допринесат за изпълнението на настоящото решение. Освен това се отбелязва, че България е изменила Закона за предучилищното и училищното образование, като е забранила „извършване на пропаганда, популяризиране или подстрекаване по какъвто и да е начин, пряко или косвено, на идеи и възгледи, свързани с нетрадиционна хомосексуална ориентация“, създавайки неблагоприятен общ контекст за изпълнението на настоящото решение. Неправителствените организации настояват, че е необходимо властите да приемат пътна карта, в която да посочат отговорната институция и стъпките за осъществяване на законодателната промяна.

Анализ на Секретариата

Индивидуални мерки:

Следва да се припомни, че целта на принципа *restitutio in integrum* е да постави жалбоподателките, доколкото е възможно, в положението, в което биха се намирали, ако не бяха пренебрегнати изискванията на Конвенцията. Доколкото жалбоподателките все още не са успели да получат признаване и защита на техния съюз като лица от един и същи пол, в случая все още не е постигнат *restitutio in integrum*. Поради това не изглежда възможно да се сподели позицията на властите, че освен изплащане на справедливо обезщетение не са необходими други индивидуални мерки.

Изпълнението на индивидуалните мерки по настоящото дело изисква да се гарантира, че е налице правна рамка, която би позволила на жалбоподателките да получат признаване и адекватна защита на техния еднополов съюз. Поради това индивидуалните мерки са тясно свързани с общите мерки, а своевременното приемане на законодателни изменения е важно за жалбоподателките.

Общи мерки:

Следва да се припомни, че в съответствие с позитивните си задължения държавите са длъжни да осигурят правна рамка, която да позволява на еднополовите двойки да получат адекватно признаване и защита на връзката им.¹

Макар че държавите разполагат с известна свобода на преценка, която им позволява да определят точния характер на правния режим, който да бъде предвиден, както по отношение на формата на признаване, така и по отношение на съдържанието на защитата, която трябва да бъде предоставена на еднополовите двойки, съответната правна рамка следва да гарантира, наред с другото, регламентирането на взаимните права и задължения на еднополовите двойки, включително моралните и материалните аспекти, както и възможността да се позовават на съществуването на тяхната връзка в отношенията си със съдебните или административните органи.²

Следователно изпълнението на настоящото решение изисква в българската правна система да бъде въведена форма на правно признаване и защита на еднополовите двойки.

Европейският съд отбелязва, че в настоящия случай правителството се позовава на все по-широкото приемане от българското общество на идеята за признаване на правата на ЛГБТИК лицата и твърди, че се провеждат обществени дебати с оглед защитата на правата на еднополовите двойки, което може да послужи като добра основа за бързото приемане на законодателни мерки.³

В този контекст е важно властите да предоставят информация за конкретни стъпки, насочени към бърза подготовка на законодателна реформа, като се вземат предвид различните аспекти на признаването и адекватната правна защита на еднополовите съюзи, както е подробно описано в практиката на Европейския съд. Властите могат също така да бъдат насърчени да се възползват от съответния експертен опит и работа на Съвета на Европа в усилията си за реформа и да използват пълноценно по-нататъшното сътрудничество, включително от отдела на Съвета на Европа относно сексуалната ориентация, половата идентичност и изразяване и половите характеристики (SOGIESC).

Осигурено финансиране: ДА

Решения

Представителите на министрите

1. припомниха, че настоящото дело се отнася до неизпълнението от страна на българските власти на позитивното им задължение да осигурят на жалбоподателките специфична правна рамка, предвиждаща признаването и защитата на техния съюз като лица от един и същи пол;

По отношение на индивидуалните мерки

2. отбелязаха, че индивидуалните мерки, които се изискват по това дело, са свързани с приемането на общите мерки, и подчертаха значението за жалбоподателките на своевременното въвеждане на правна рамка за адекватно признаване и защита на еднополовите двойки;

По отношение на общите мерки

3. подчертаха значението на своевременното приемане на правна рамка, предвиждаща признаване и защита на съюза на лица от един и същи пол, и приканиха властите да предоставят информация за конкретните стъпки за изготвяне на проект за такова законодателство и да установят ясен график за предстоящия законодателен процес;

4. насърчиха ги да се възползват от съответните експертен опит и работа на Съвета на Европа в усилията си за реформи и да използват пълноценно това сътрудничество, работейки за приемането на необходимите мерки за изпълнение на настоящото решение;

¹ Федотова и други срещу Русия [GC], № 40792/10 и две други жалби, § 178, 17 януари 2023 г.; Бухучяну и други срещу Румъния, № 20081/19 и 20 други жалби, § 73, 23 май 2023 г.; Маймулахин и Маркив срещу Украйна, № 75135/14, § 65, 1 юни 2023 г.; Коилова и Бабулкова срещу България, № 40209/20, § 56, 5 септември 2023 г.; Пишибишевска и други срещу Полша, № 11454/17 и 9 други жалби, § 98, 12 декември 2023 г.

² Федотова and Others v. Russia [GC], §§ 188-190; Бухучяну и други срещу Румъния, § 74 и § 78; Маймулахин и Маркив, §§ 65 и 69; Коилова и Бабулкова срещу България, § 40; Пишибишевска и други срещу Полша, § 101, § 113 и 114.

³ Виж § 55 от решението по делото Коилова и Бабулкова.

5. приканиха властите да представят до 1 декември 2025 г. актуална информация за постигнатия напредък и решиха да разгледат отново това дело на едно от заседанията си през 2026 г.